Mircea A. Diaconu, *Firul Ariadnei. 10 cărţi de proză (şi nu numai)*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014, 122 p.

A discuta despre literatură într-o vreme a constantelor îndoieli şi confiscări ale esteticului devine, de multe ori, un act fie de abnegaţie a realului, fie de acceptare netăgăduită a supremaţei sale. Acestea pentru că ritmul alert al lumii contemporane oferă doar o frântură pentru savurarea esteticului, iar experienţa de lectură oscilează între auspiciile prezentului şi cele ale trecutului, între utilitar şi autonom. Câteodată, însă, şi o cale de mijloc, care sfârşeşte însă, într-o interogaţie asupra naturii literaturii concepută ca teritoriu median între un sine constant interogativ şi realitatea măcinată de o criză de semnificaţie. Apărută la editura Eikon din Cluj, ultima carte a criticului Mircea A. Diaconu reuneşte, sub titlul *Firul Ariadnei. 10 cărţi de proză (şi nu numai)*, texte publicate de-a lungul timpului în revistele „Convorbiri literare", „Observator cultural", „Contrafort" şi „România literară". Justificarea acestei priviri retrospective o oferă autorul însuşi în cele *Câteva cuvinte introductive*, aşezând-o într-o formă interogativă: ce au aceste zece cărţi de proză în comun? „(...) relevă ele ceva specific din ce este literatura şi, dincolo de acest fapt – chestiune secundară, însă –, luminează ele ceva din mine?". Iată că la baza acestei justificări se găseşte o interogaţie identitară, un exerciţiu de autocunoaştere întreprins de un spirit critic pentru care literatura reprezintă, fără nici o urmă de îndoială, un mod de existenţă. Dar nu unul preluat de-a gata, asumat în autonomia sa de netăgăduit, ci dimpotrivă, problematic şi interogativ la adresa realului, presupunând o permanentă angajare care, folosind cuvintele criticului, „întemeiază".

Cele zece texte alese reprezintă zece ipostaze ale discursului literar în care este încadrat realul, mereu problematic, angoasant şi lipsit de sens. Criticul aduce în atenţia cititorului autori dintre cei mai diverşi, de la Dumitru Radu Popa la Norman Manea, toţi uniţi de asumarea, mai mult sau mai puţin directă, a unei forme de înstrăinare. Fie că este vorba de literatura exilului (Dumitru Radu Popa, Norman Manea, Matei Vişniec), de o formă asumată de exil interior (Gabriela Adameşteanu, Gheorghe Crăciu), sau pur şi simplu de un statut problematic în raport cu critica literară (Max Blechter, Eugen Uricaru), toţi cei zece autori ridică o problemă etică a relaţiei dintre individ şi un atât de discutabil adevăr. Discutabil tocmai pentru că nu e niciodată complet, ba chiar absent, pulverizat într-o contagioasă lipsă de sens care străbate, într-o formă sau alta, operele analizate. Discursul critic se constituie aşadar într-un labirint pe care cititorul trebuie să îl străbată în căutarea de răspunsuri la o permanentă interogaţie identitară, aceasta din urmă nimic altceva decât acel fir al Ariadnei cu rol salvator. Iată, de altfel, ce susţine criticul însuşi, dezvăluind, încă din primele pagini, secretul întregului labirint: „ceea ce caut eu într-un text epic este nişa textuală care-ţi permite să interpretezi, să fii – sau să devii – tu însuţi (...)". Astfel, privirea retrospectivă, „cu ochi de străin", asupra textelor anterioare este mai mult decât o interogaţie a actului literar, constituită în discurs critic; devine o privire în interior, căci o acută conştiinţă de sine răzbate şi din cele mai tehnice pasaje.

BDD-R106 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 17:38:35 UTC)

În cele din urmă, ceea ce unește toate aceste texte este o anume perspectivă asupra realului, un sentiment greu al ființei, resimțit aproape fizic. Experiența auctorială devine expresia unui eșec al cunoașterii ca modalitate de inserare/integrare într-o lume lipsită de sens. Scriitorii par să dorească instaurarea unei ordini, dar sfârșesc prin a sublinia, în lumea fictivă pe care o creează, tocmai absurdul unei existențe ca o mașinărie stricată. Realitatea se constituie în halucinație, lăsând să se vadă crâmpeiele unei alternative, nicidecum mai bune, ci doar altfel. Textul literar devine astfel depozitar al unei lumi dezarticulate, de cele mai multe ori de un regim opresiv care transformă individul într-o făptură angoasată, surprinsă în lupta cu propriile goluri de sens.

Prin aceasta, discursul critic surprinde textul literar în aventura sa de a încorpora tocmai autorul. Poate de aceea şi aplecarea către autobiografic, sau către detectarea sensibilităţii auctoriale în armătura constructului fictiv. Cu caracter deschis confesiv (Norman Manea), sau construit ca recuperare a unei memorii (Varujan Vosganian), ca un joc al construirii sensului (Petru Cinpoieşu) sau ca un labirint al ipotezelor textuale (Caius Dobrescu), textul literar este explorat în ipostaza sa de a încorpora angoasele unei fiinţe confruntate cu propria sa fragilitate. Trei direcţii se definesc astfel în volum. Pe de o parte este cea a scriitorilor care își asumă alienarea prin ironia constantă cu care privesc lumea și prin prisma căreia își creează universul ficțional ca un labirint al semnificaţiilor. Din această categorie, cea mai generoasă, fac parte Dumitru Radu Popa, Caius Dobrescu, Petru Cinpoieșu, și poate Eugen Uricaru și Matei Vișniec, cu toate că pe ultimii doi îi separă un alt fel de zâmbet în analiza spectacolului existenţial. O altă direcţie este cea a aplecării către propria ființă concepută ca refugiu, inutil în cele din urmă, pentru că și acesta se dovedește în egală măsură impur. Aici intră Gheorghe Crăciun și Gabriela Adameșteanu ambii autori fiind aplecaţi asupra unui tip de explorare amănunțită a propriului sine prin care textul literar se transformă în pretext situat între fictiv și istoric. O a treia categorie o reprezintă construirea unui discurs autobiografic ca o căutare a unui sens, o privire către propriul trecut pentru a descoperi un sens prezentului. Varujan Vosganian și Norman Manea exemplifică prin textele lor această obsesie pentru sine, pentru construirea directă a propriei identităţi din piesele de puzzle ale discursului literar. Dar departe de a putea fi cuprinse într-o asemenea delimitare restrictivă, instantaneele critice ale lui Mircea A. Diaconu generează interogaţii, invitaţii la a medita asupra unor probleme ce duc dincolo de textul analizat. Digresiunile de la obiectul actului critic, fără a fi totuși o abatere, construiesc un discurs paralel al cărui obiect este însăși literatura, statutul ei în relaţie cu realul, şi cu siguranţă, relativitarea actului critic. Judecata de valoare este implicită, și chiar discutată, mai ales în ceea ce privește receptarea operelor lui Max Blechter, Gabriela Adameșteanu și Eugen Uricaru. Autorul pune sub semnul întrebării prejudecăţi critice, justificarea lor, însă fără a construi un discurs paralel care să nu ţină cont de imperfecţiunile operelor discutate, și, mai mult, fără a ignora o clipă motorul întregului spectacol. În cele din urmă, între etic și estetic, obiectul discuţiei este omul, fie în ipostazele sale fictive, fie ca persoană istorică și socială, surprinsă în mecanismul său de a face faţă realului.

BDD-R106 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 17:38:35 UTC)

De aceea volumul nu vorbeşte despre autonomia literaturii, dar nici de angajarea sa ca prelungire a imediatului. Ci de constituirea literaturii ca mod de viaţă, cu tot ce presupune aceasta, de la funcţionarea între propriul prezent şi trecut, aplecarea până în detaliu asupra propriului sine, până la constituirea ludică de mici universuri alternative. De aceea orice interogaţie identitară reverberează de la nivel individual la o constantă chestionare a identităţii lumii. Un volum conceput între surâsul lipsei de sens, sau al inutilităţii lui, şi un strigăt de disperare, în căutarea a ceva existenţial, dincolo de imediat.

Oana Elena STRUGARU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava

Nicoleta-Loredana Moroşan, *La rhétorique du discours racinien*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2013, 365 p.

« Ordre, clarté, précision, pureté, mesure, symétrie », voilà des mots qui, tout en ouvrant l'« Avant-propos » de l'ouvrage écrit par Nicoleta-Loredana Moroşan, *La rhétorique du discours racinien*, conviennent aussi bien pour renvoyer aux traits principaux de cet ouvrage qu'à ceux du théâtre de Racine. Ce n'est peut-être pas par hasard que l'auteure se soit appliquée à analyser les poèmes dramatiques raciniens, afin de proposer une interprétation fraîche, actuelle, des textes du XVIIe siècle : il y a une affinité évidente entre le style de la jeune chercheuse et les exigences de l'esthétique classique, qu'on remarque dès la lecture des titres des cinq chapitres et des sous-chapitres qui composent ce livre récent sur Racine. D'ailleurs, le titre de l'un des sous-chapitres, « Le langage en tant qu'analyse ordonnée de la pensée et du monde », pourrait très bien figurer en exergue. La table des matières, dont l'organisation est particulièrement suggestive, se présente comme une succession de syntagmes nominaux complexes, structurés autour de mots-clés tels que « langage », « signe », « ressemblance », « représentation », « rhétorique », « transparence », « langue française », « grandeur », « dignité », « tragédie », « discours », « compromis », « ruse » etc., qui anticipent et résument clairement une approche plurielle du théâtre de Racine. En d'autres mots, le livre de Nicoleta-Loredana Moroşan, dont la rigueur épurée et néanmoins nuancée est digne du classicisme littéraire pris pour objet de recherche, propose une perspective discursive sur les tragédies raciniennes, en démontrant de manière convaincante la connexion étroite entre, d'une part, la vision sur le langage et sur le monde au XVIIe siècle et, d'autre part, les traits linguistiques spécifiques à la rhétorique concrétisée dans les textes du grand dramaturge français.

Le premier chapitre, « Perspectives théoriques sur le langage au XVIIe siècle », reflète aussi bien la lecture attentive des grands ouvrages de Port-Royal – la *Grammaire générale et raisonnée contenant les fondements de l'art de parler* (Antoine Arnauld et Claude Lancelot, 1660) et la *Logique ou l'art de penser contenant, outre les règles communes, plusieurs observations nouvelles, propres à former le jugement* (Antoine Arnauld et Pierre Nicole, 1662) – que l'analyse critique des textes de Ferdinand Brunetière, Louis Marin, Amos

BDD-R106 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 17:38:35 UTC)